

TÁRCSA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL 1893. OKTÓBER 1-TŐL DECZEMBER 31-IG.

(Felolvastatott

a Magyar Nemzeti Múzeum 1894. január 8-iki igazgatósági ülésén.)

A lefolyt negyedévben a hivatalos iratok száma 436-ról 542-re emelkedett; tehát az iratok száma 106. A kézbesítő-könyv 743—912. sz. forgalmat mutat.

A könyvtár közlönyéből, a Magyar Könyv-Szemléből dr. Schönherr Gyula múzeumi segéd szerkesztésében megjelent az új folyam első kötete, mely az 1892/93. évfolyamokat foglalja magában. A kötet terjedelme 24 ív, mihez még $1\frac{1}{4}$ ívnyi index járul. Örömmel konstatalhatom, hogy a szerkesztő nemcsak a megjelenési határidőt és a kikötött terjedelmet pontosan megtartotta, hanem a kötet változatos és érdekes tartalmával és ügyes szerkesztésével teljesen kielégít minden várakozást.

A könyvtári ügymenet áttekinthetősége és kivált azon abnormis állapot megszüntetése érdekében, hogy a könyvtárat, jelesen a hirlapkönyvtárat, kézirat- és levéltárat látogató és használó közönség ne menjen könyvek és gyűjtemények között végig: a könyvtárban nagyobb mérvű átalakításokra, áthelyezésekre lesz szükség. Ezeknek főczélja az lesz, hogy a tisztviselők és alkalmazottak lehetőleg egy teremben dolgozhassanak; ebből a teremből a gyűjtemények legnagyobb része másutt helyezendő el; a helyszűke miatt másutt el nem helyezhető rész zár alatt, hozzá nem férhető módon őrzendő. Ugyanezen teremben fognak elhelyeztetni a könyvtár három osztályának összes katalógusai, mutatói, lajstromai és hivatalos aktái; ez által el lesz kerülhető az, hogy pl. a levéltárat

használó egyén kénytelen 5–6 könyvtári termen végigmenni, hol gyakran igen becses tárgyak őriztetnek.

Ezen átalakításoknak egyik célja lesz az is, hogy a hirlap-könyvtár állapotán, mely óriási mérvű gyarapodása miatt immár tarthatatlan, legalább néhány esztendőre segítsünk. A kezelést és konzerválást a mostani helyiség szűk volta lehetetlenné teszi.

Ez átalakulásokra vonatkozólag szerencsém lesz javaslatomat a költségvetéssel egyetemben a legrövidebb idő alatt beterjeszteni.

Egy másik teendő, mely szintén igen sürgősnek mutatkozik, a múzeumi szabályzatnak, a könyvtár új szervezetének és a könyvtár feladatainak megfelelő, a legapróbb részletekig kiterjedő ügyrend kidolgozása.

A könyvtár egyes osztályainak állapotát alábbi adatok tüntetik fel.

I.

A *nyomtatvány-osztály* a lefolyt évnegyedben ajándék útján 93, vásárlás útján, 648 kötetes-peldányokban 762 kötettel, összesen 1503 kötettel gyarapodott.

A lefolyt negyedévben a könyvtár olvasó-termeiben 3700 egyén 7397 kötet nyomtatványt, a könyvtáron kívül 350 egyén 1491 művet 1895 kötetben használt. Nevezetesebb szerzemények: 1. Rig-Veda Samhita the sacred Hymns of the Brâhmaus together with the commentary of Sâyânakârya edited by Max Müller, London, 1890, 92. Vol. I—IV. (Müller Miksa oxfordi egyetemi tanár úr ajándéka.) 2. Breviarium ordinis s. Benedicti novo in monte Pannoniae s. Martini etc. Viennae 1519. 3. Deutsch-römisch Brevier, Venedig 1518. (Mindkettő Rosenthal müncheni antiquártól vásároltatott összesen 648 márkáért.) 4. Girolamo Diruta, Il Transilvano, dialogo sopra il vero modo di sonar organi et instruménti da penna, Venetia, 1625. (Hess müncheni antiquártól vásároltatott 270 frtért.) 5. Anhang der Declaration der Ordnungen der Statt Dantzick. Zu Dantzick. 1577. (Cohn Albert berlini antiquártól vásároltatott 60 márkáért.)

A beérkezett munkákból, valamint a hátralekökből összesen 1200 címmlap vétetett fel, s 1130 munka osztályoztatott, reperi-torizáltatott; 249 munka 305 kötetben lett kötés alá adva. E mellett különös gond fordított a *P. O. Hung. s a Litterae eleg. gen.* című szakokban mutatkozó hiányok kipuhatolására s megszüntetésére.

II.

A *kézirattár* ajándék útján 2, vétel útján 15, áthelyezés útján 3 darab kézirattal, összesen 20 darabbal szaporodott.

Ajándékokkal gyarapították a kézirattárat: Réh Rezső könyvvezető, ki egy XVIII. századi verses könyvet ajándékozott: «Égy szerető szívnek magyar lantja» címűt. Fejér József Csáktornyárol egy XVII. századi kéziratot, a Zrinyi—Frangepán-féle javak összeírását ajándékozta.

Vásárlásra 245 frt fordított.

Nevezetesebb szerzemények: Dobrowsky Ágost antiquártól 200 frton egy XV. századi papir-kódex vétetett, melynek vallásos, jobbára Aquinoi Szent-Tamásból vett tartalmát 1420-ban egy magyarországi egyén, Iohannes de Schonwald írta. Az ősnymtatványok csoportjából három középkori önálló kézirat, mely incunabulumokkal volt összekötve, kiválasztatott, és a középkori kódexek közé helyeztetett el.

Az újabbkori szerzemények közül kiemelendő a Péchy Ferencztől nyomtatványok és levéltári anyag kíséretében vétel útján megszerzett néhány XVII. századi tankönyv, továbbá a Kún Dániel antiquártól megvett gyűjtemény, mely 9 kötetben Doleschall Mihály Dénes kézirati hagyatékát tartalmazza.

A lefolyt negyedévben 77 kutató 232 kéziratot használt.

A negyedév folyamán be lett fejezve a Wenzel-féle gyűjtemény ideiglenes rendezése. A gyűjteményben lévő oklevél-másolatok, melyeknek anyagát levélről levélre kellett összeszedni, korrendbe szedettek és 86 csomagban kor szerint rendeztettek. Az egész gyűjtemény 212 darab és csomag kéziratból áll; előleges rendezése, hogy a teljes rendtelenségben volt ezernyi oklevélmásolat, különféle jegyzetek stb. a szerzeménykönyvbe bevezethető legyen, május havától december végéig tartó munkát igényelt.

A Vörös Antal-féle nagybecsű gyűjtemény, mely a képzelhető legrosszabb módon volt elhelyezve és ez által úgyszólván kezelhetetlenné téve, teljesen újból rendeztetett; e rendezés a gyűjtemény első részénél (a kéziratoknál) már be van fejezve, s a közel 2000 darabból álló gyűjteménynek czélszerű felállítása most van folyamatban.

A *levéltár* ajándék útján 8 drb irattal és 1 fényképmásolattal, vétel útján 515 drb irattal és 1404 nyomtatvánnyal, letétemény útján 1098 drb irattal, összesen 3026 darabbal gyarapodott.

Ajándékaikkal gyarapították a levéltárat: Ihász Lajos, Kerekes Pál, az Országos levéltár, Rakittievics Matild és Szígyártó Sámuel. Vásárlásra 3039 forint és 6 bir. márka fordított. Ez összegből 3000 frt a gróf Kreith-féle gyűjtemény vételára, mely összeg a

nm. miniszterium rendelete alapján a gyűjtemények rovatából fődőztetik.

A szerzemények között legnevezetesebb gróf Kreith Bélának 489 drb iratból és 1404 drb nyomtatványból álló gyűjteménye, mely az 1848/49. évi szabadságharcz történetére nézve nagy-érdekű, s a Múzeum e nembeli gyűjteményét kiegészítő darabokat foglal magában. A gyűjtemény megvételét a nm. miniszter úr 45,335/93. sz. rendeletével hagyta meg.

A letéteményezett családi levéltárak közül a Péchy-családé becses és tetemes kiegészítést nyert a *Péchy-család törzs-levéltárának* a múzeumban történt elhelyezésével. A levéltárat Pécs-újfalun dr. Schönherr Gyula segéd vette át részletes jegyzék mellett, hozzá még kiegészítés járult Péchy Elemér cs. és kir. kamarás részéről; úgy hogy az újabban átvett anyag összesen 1098 drb oklevélre rüg. Ezek között 3 drb Árpád-kori, 31 drb XIV-ik, 11 drb XV-ik századi, 3 drb pedig a XVI. század elejéről való, tehát a mohácsi vész előtti oklevelek száma 48 drb.

Rakittievics Matild végrendeletileg három czímeres levelet hagyott a Múzeumnak, melyek a budapesti II. ker. előljáróságnál vétettek át.

Nagyérdekű Ihász Lajos ajándéka, ki Ihász Dánielnek honvéd őrnagyi, alezredesi és ezredesi kinevezésével gazdagította a levéltárat. Ez utóbbi Kossuth Lajos sajátkezű írása.

Az országos levéltár Zsigmond király korából egy 1401. évi nagy fontosságú oklevél fényképét ajándékozta a Múzeumnak.

Czímerleveleinek gyűjteménye a következőkkel gyarapodott:

1555. június 20. Péchy Gáspár czímerlevele.

1600. márczius 4. Ferenczy György czímerlevele.

1630. május 7. Szemenyey Ferencz czímerlevele.

1661. június 4. Roboz Benedek czímerlevele.

1681. szeptember 27. Balogh István czímerlevele.

1771. május 11. Rakittievics Száva birodalmi czímerlevele.

1791. szeptember 19. Rakittievics Miksa magyar czímerlevele.

A lefolyt negyedévben 16 kutató 5805 oklevelet használt.

A Wenzel-féle nagy oklevél-gyűjtemény rendezése a lefolyt negyedévben bevégeztetett, mi lehetővé tette, hogy az e gyűjtemény által szükségessé vált ideiglenes növedéknapló tételei a végleges növedéknaplóba bevezetessenek. A gyűjtemény levéltári része 1087 drb oklevélből és levélből áll, melyekből 275 drb oklevél a mohácsi vészt megelőző időre esik.

Hasonlókép befejezést nyert a Majláth Bélától megvett gyűjtemény rendezése, mely 901 drbot s ezek között 114 drb 1526 előtti oklevelet foglal magában.

A Kreith-féle gyűjteményről két példányban részletes átadási és illetőleg átvételi jegyzék készült.

Rendeztetett a Péchy-levéltárnak a mult negyedben érkezett anyaga és egyesítettett az a már korábban itt lévő anyaggal.

Az *ősnymtatványok csoportja* vétel útján 1 drbbal (Strabo 1497. évi kiadásával) gyarapodott, melyet több nyomtatvánnyal és kézirattal kapcsolatban Péchy Ferencztől vásároltunk.

A gyűjteménynek 1465-től 1490-ig terjedő anyagáról pontos időrendi jegyzék készült, a példányok bibliografikus leírásával és a bennük foglalt bibliografiai, történelmi vagy az illető példány provenienciájára vonatkozó kézirati bejegyzések teljes közlésével. E jegyzékből az 1485-ig terjedő, 250 számot magában foglaló rész a Magyar Könyv-Szemle új folyamának első kötetében lett közzétéve.

III.

A *hírlapkönyvtár* gyarapodása. Ajándék útján: Karcsa Ferencz úrtól Sátoralja-Ujhelyből a Zempléni Híradó 1866. és 1868. évfolyamai (kiegészítésül). . . . . 2 évf. 40 számban.

Vétel útján Kún antiquártól a Törvénykezési Csarnok 1862. és 1863. évfolyamai. 2 » 188 »

Dobrovsky Ágosttól: Honderű 1845. és 1847. évf., Délibáb 1853—54, 1858. évf., M. Színházi Lap 1860. évf., Népbarát, 1861. évf., Nefelejts 1869. évf., Ország-Világ 1881. évf., Hölgyfutár 1855. évf. Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapok 1881, 1884. évf., Mult és Jelen, 1843—48. évf., Nemzetőr

1848. évf. . . . . 20 » 1166 »

Köteles-példányokban . . . . . 47 » 12431 »

Összesen 71 évf. 13825 számban.

Vásárlásra fordított 39 frt 70 kr.

366 kutató 787 kötet hírlapot használt.

Revideáltatott 112 hírlap 6281 száma. Kötetett 113 kötet hírlap 168 frt 56 kr. értékben. Reklamáló levél szétküldetett 55; a reklamált 394 hírlapszámból eddig beérkezett 31 szám. Czéduláztatott 79 hírlap.